

באותו זמן ניתן שיקוף שמם. דהיינו, שהועמד צלם בהיכל.

ותממה הגמרא: וכי חד הוה [וכי צלם אחד היה]? והכתיב: "ועל כנף שקוצים" (1663) משמם" (1664), ו"שקוצים" הוא לשון רבים, משמע שהיו שנים!

אמר רבא: באמת מתחילה תרי הוו [שני צלמים היו]. ונפל חד על הבריה, ותבריה ליה לדידה [ונפל אחד מהם על חברו, ושבר את ירו]. ואשתכח דהוה כתיב [ונמצא שהיה כתוב על אותו צלם שנשברה ידו]: אנת צבית לחרובי ביתא, ירך אשלימת ליה.

כט-א

דהיינו, שהצלם אומר לחברו: אתה רצית

להחריב את ביתו של הקדוש ברוך הוא, על ידי שהטית את ישראל לעבוד אותך. ואני עשיתי כך נקמה, ושילמתי לך ירך (1665).

והיות ונשברה ידו, לא החשיבו המקרא. ולכן כתוב "שקוף שומם", לשון יחיד, אף שבאמת היו שם שנים.

שנינו במשנתנו: בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ.

מנלן שהיה זה בתשעה באב?

דכתיב: "ויחי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן". ואמר מר: בשנה ראשונה עשה משה את המשכן,

בריתו, וישבית זבח ומנחה מבית המקדש. "ועל כנף שקוצים משומם" — על מושב גובה [זהו לשון "כנף"], בין שקוצים ותיעוב, יניח את השומם, דהיינו, את העבודה זרה, שהיא נאלמת כאבן דומם. "ועד כלה ונחרצה תתך על שומם" — ותתקיים ממשלת השקף, עד יום אשר תתך עליה כלה ונחרצה, שיגזר עליה בימי מלך המשיח. "תתך על שומם" — תגיה ותרד כליון חרוץ על העבודה זרה ועל עובדיה.

1665. עיין ברש"י שהביא עוד ביאור בדבר. והעיני שמואל תמה על פירוש רש"י, כי לפירושו לא מובן מה הכוונה "ידך אשלימת ליה". וביאר על פי מה שמצינו בסידור האר"י ז"ל, על מה שאומרים בתפילת מוסף "מפני היד שנשתלחה במקדשך", דהיינו שיש חלון אחד שנקרא "זוהרא", ומשם מקבל הסטרא אחרא הארה. ובו יש צורת יד, והיא כפופה. וכשגברה הסטרא אחרא, נשתלחה אותה יד, ונחרב הבית. ואולי זו הכוונה גם כאן: "ידך אשלימת ליה" — מלהיות כפופה.

המהרש"א כתב, דהיינו לפי שהפעם השניה הביאה עלינו רעה יותר מהראשונה. כפי שמצינו במסכת יומא [ט ב], עיין שם. ועיין בקרן אורה.

1663. כתב המהרש"א, שהיתה צורת צלמים אלו כצורת עופות טמאים, שנאמר בהם "כי שקף הם". ו"כנף" במקום יד הוא. ומזה שנאמר "כנף", לשון יחיד, גבי שני צלמים, משמע שאחד מהם יהיה חסר יד. והיינו, על ידי שנפל עליו חברו.

1664. כך הוא לשון הפסוק [בספר דניאל, פרק ט' פסוק כ"ז]: "והגביר ברית לרבים שבוע אחד, וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה, ועל כנף שקוצים משומם ועד כלה ונחרצה תתך על שומם". ומבאר שם רש"י כך: "והגביר ברית לרבים שבוע אחד" — טיטוס יגביר ברית לשרי ישראל, המכונים "רבים", לשון גדולה. ומה יבטיח להם: "שבוע אחד" — שתהיה להם ברית ושלוה עד שבע שנים. "וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה" — ובתוך השבוע יפר את

ונסתיימה מלאכתו בכ"ה בכסלו (1666).

המתין משה עד חודש ניסן, שהוא תחילת שנה שניה, ואז הקים משה את המשכן. ובאותה שנה שלח את המרגלים.

וכתיב: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת", וכתיב בהמשך המקרא: "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים".

אמר רבי חמא בר חנינא: אותו היום [היום השלישי למסעם] פרו מאחרי ה' (1667), כפי שמוכח בהמשך המקרא: ויהי העם כמתאוננים וגו'. הרי שהיה זה בעשרים ושלשה בחודש השני, הוא חודש אייר (1668).

וכתיב לאחר מכן: "והאספסוף אשר בקרב התאוו תאווה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר וגו'".

וכתיב שאמר להם משה: "התקדשו למחר ואכלתם בשר וגו' לא יום אחד תאכלון ולא יומים וגו' עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא וגו'".

והרי אותו מעשה שהתאוו תאווה היה בעשרים ושלשה באייר, ולאחר מכן אכלו בשר חודש ימים, יוצא, דהווי להו [שהיה זה], סיום אותו חודש, בעשריין ורתתיין [בעשרים ושתים] בסיון [כי החודש היה חסר, בן עשרים ותשעה יום].

וכתיב לאחר מכן, שמרים ואהרן דברו על משה, ונענשה מרים — ונצטרעה. וכתוב: "ותסגר מרים שבעת ימים". דהווי להו [שהיה זה], סיום אותם שבעה ימים, בעשריין ותשעה בסיון.

וכתיב מיד לאחר אותו מעשה: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען". ותניא: בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים.

שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים, לפי שלמדו הרבה תורה בסיני וכו'.

1668. השפת אמת כתב לבאר על פי מה שמצינו בילקוט [פרשת בהעלתך], שמשח רבינו אמר להם ליסוע דרך יום אחד, והם נסעו יותר. אמנם רש"י בחומש מביא, שהלכו ביום א' — דרך שלשת ימים. וכתב, שלכאורה מדרשים חלוקים הם. על כל פנים מלשון רש"י בחומש מוכח, ש"דרך שלשת ימים" כפשוטו, ונסעו ביום אחד מהלך של שלשה ימים. עוד כתב, ששני הדברים אמת. והיינו, שאכן הלכו שלשת ימים. אלא מזה שהוסיף הכתוב "דרך", הוכיחו חז"ל שהלכו ביום אחד מהלך שלשה ימים. אבל באמת נסעו עוד שני ימים. ובחזקוני כתב, שלכן

1666. כפי שמצאנו במדרש [ילקוט שמעוני מלכים א', רמז קפ"ד]: אמר רבי חנינא, בכ"ה בכסליו נגמר מלאכת המשכן, ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב: ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן. והיו ישראל ממלמלין על משה לומר: למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו? והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק, דכתיב: לושי ועשי עוגות. ואמרו לו: שוב אשוב אליך. ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה. אמר הקב"ה: עלי לשלם. מה שלם לו הקב"ה — חנוכת חשמונאי.

1667. התוספות במסכת שבת [קטז א] מביאים שכך מצאנו במדרש: ויסעו — שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים, כתינוק היוצא מבית הספר,

עיבור החודש נקרא מועד (1670), ו"לשבור בחורי" – היינו חורבן בית המקדש. כלומר, שחורבן בית המקדש נקבע ליום ט' באב, על ידי שאותו חודש היה מעובר.

וכתיב: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כלילה ההוא". שכאשר שמעו העם את דברי הדיבה שהוציאו המרגלים על ארץ ישראל, נתנו קולם בככי. ולא שעו לדברי יהושע וכלב, שאמרו שטובה הארץ מאד מאד.

אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותה לילה שבכו בו העם – ליל תשעה באב היה, כפי שהעלה החשבון שהובא לעיל.

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אתם בכיתם כלילה זה בכיה של הנב, על לא כלום, ואני קובע לכם כלילה זה בכיה לדורות הבאים, על חורבן בית המקדש (1671).

ובאותו לילה נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כפי שנאמר: ויאמר אליהם חי אני נאם ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אם אתם תבואו אל הארץ וגו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וגו'.

שנינו במשנתנו: **חרב הבית בראשונה.**

מנין לנו שחרב בית ראשון בתשעה באב –

והיינו, שהיה זה מיד לאחר שנסתיימו שבעת ימי ההסגר של מרים.

וכתיב: "וישבו [המרגלים] מתור הארץ מקץ ארבעים יום". ובאותו לילה ששבו הוציאו דיבת הארץ רעה, ובכו העם, וקבע להם הקדוש ברוך הוא בכיה לדורות, כפי שיובא להלן.

ותמהה הגמרא: לפי החשבון דלעיל, עולה שהני [אלו], הימים מזמן שילוח המרגלים עד חזרתם, **ארבעים יום נכי חד הו** [ארבעים יום חסר אחד היו]!

שכך הוא החשבון: שני ימים נותרו מחודש סיון, דהיינו, יום עשרים ותשעה עצמו, שבו נשתלחו המרגלים, ויום שלושים בו. ועוד עשרים ותשעה ימים של חודש תמוז. ועוד שמונה ימים שעברו מחודש אב עד שחזרו המרגלים, שהרי כלילה שלאחר מכן בכו העם, סך הכל – שלושים ותשעה יום (1669).

ואילו בפסוק כתוב, שהמרגלים שבו מקץ ארבעים יום מהליכתם!

אמר אביי: חודש תמוז דההיא שתא [שבאותה שנה] – **מלווי מליוה** [עשו אותו חודש מלא, בן שלושים יום], ועל ידי כך ניתוסף עוד יום אחד, ונסתיימו ארבעים יום בתשעה באב.

דכתיב: "קרא עלי מועד לשבר בחורי". יום

אחר.

1670. כפי שכתב רש"י במסכת פסחים [עו א, ד"ה קרא עלי מועד].

1671. לכאורה אמרו חז"ל דבר זה בלי שיש

שינה הכתוב לומר "דרך שלשת ימים", לומר שלא הלכו כל הג' ימים, אלא ששהו שם שיעור ג' ימים. עיין שם. ועיין עוד בגבורת ארי.

1669. כך פירש רש"י. ועיין בהגהות הב"ח שהאריך בדבר. ועיין בתוספות שפירשו באופן

כתוב שהיה בעשירי בחודש?

אלא, כך היה:

בשבעה בחודש נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו בימים השביעי והשמיני.

וביום התשיעי סמוך לחשיכה [לפנות ערב] הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום העשירי כולו.

שנאמר: "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב". והיינו, שהיה לנו אוי וצער בזמן שפנה היום, ביום התשיעי סמוך לחשיכה, שאז הציתו את בית המקדש.

והיינו דאמר רבי יוחנן [וזהו שאמר רבי יוחנן]: אלמלי [אילו] הייתי באותו הדור שנחרב בו בית המקדש, לא קבעתי (1672) [לא הייתי קובע את יום האבל על החורבן] אלא ביום העשירי, ולא ביום התשיעי. מפני שכפי שאמרנו, רובו של היכל, בו, ביום העשירי, נשרף (1673).

1673. הנמוקי יוסף במסכת בבא קמא (כב ב) מקשה, לשיטת ר' יוחנן שסובר שאשו משום חיציו, שהרי זה כאילו הדליק ביד, היאך מדליקים נרות שבת בערב שבת קודם חשיכה, והם הולכים ודולקים בשבת עצמה?

ותירץ, כי מה שאומרים ש"אשו משום חיציו" היינו שנחשב שנעשה הכל באותה שעה שיצאה האש מתחת ידו. שאם לא כן, היה צריך להיות פטור משום שאנוס הוא, שהרי אין בידו להחזירה. והוא הדין לענין שבת, שהרי זה כאילו נגמרה ההדלקה מערב שבת.

והקשה בספר שיח השדה [כלל ה'] בשם האבני נזר, אם כן, למה אומר ר' יוחנן שהיה להם לקבעו בעשירי, והרי לשיטתו נחשב כאילו

דכתיב בספר מלכים: "ובחדש החמישי [הוא חודש אב] בשבעה לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל, בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם, וישרף את בית ה' וגו'".

ומצד שני כתיב בספר ירמיה: "ובחדש החמישי בעשור [ביום העשירי] לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל, בא נבוזראדן רב טבחים, עמד לפני מלך בבל בירושלם וישרוף את בית ה' וגו'".

ותניא: אי אפשר לומר שהיה חורבן הבית בשבעה בחודש — שהרי כבר נאמר בספר ירמיהו שהיה החורבן בעשור לחדש.

ואי אפשר לומר שהיה החורבן בעשור לחודש, שהרי כבר נאמר בספר מלכים שהיה החורבן בשבעה בחודש!

הא כיצד? היאך יתכן, שבמקום אחד כתוב שהיה החורבן בשבעה בחודש, ובמקום אחר

לכך שום רמז במקרא. אמנם כתב היעב"ץ, שכן מפורש בתהלים [קן כז]: "וימאסו בארץ חמדה וישא ידו להם להפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות". וכן מצאנו ביחזקאל [כ כג]: "גם אני נשאתי ידי להם במדבר להפיץ אותם בגוים ולזרות אותם בארצות".

1672. הקשה המנחת חינוך [מצוה ש"א], וכי הדבר תלוי בו, והלא הוא מדברי קבלה, כפי שנאמר בספר ירמיה!

ותירץ, שבספר ירמיה כתוב רק את החודשים שיתענו בהם. צום הרביעי, צום החמישי וכו'. ולכן אמר רבי יוחנן, שהיה להם לקבעו בעשירי.

ורבנן, למה תיקנו את יום האבל והתענית ביום התשיעי, והרי רוב ההיכל נשרף ביום העשירי! (1674)

ומוצאי שבת היה [דהיינו, ביום ראשון שבשבווע], ומוצאי שנת השביעית היתה. דהיינו, שהיה זה בשנה השמינית, השנה שלאחר שנת השמיטה.

וזמן משמרתה של יהויריב היתה, והלויים היו אומרים שירה, ועומדין על דוכנם [הוא מקום גבוה, שעליו עמדו הלויים לשורר].

ומה [ואיזו] שירה היו אומרים באותו זמן —

מקרא זה שבספר תהלים: "וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם [יכריתם]". ובאמת אין זה השיר הקבוע ליום ראשון, אלא שירו של יום רביעי הוא. אלא שנפלה קינה זו בפיהם, על שם המאורע (1678).

ולא הספיקו הלויים לומר את המילים "יצמיתם ה' אלהינו", עד שבאו נכרים — וכבשום.

וכן היה בשניה [בחורבן בית שני].

ממשיכה הגמרא לבאר מנין לנו שאותם

מבארת הגמרא: הטעם הוא, משום שאתחלתא דפורענותא [זמן התחלת הפורענות] עדיפא [עדיף וחשוב יותר]. ולכן תקנו חכמים את יום האבל בתשיעי, ולא בעשירי.

שנינו במשנתנו: ובשניה [שאף בית שני חרב בתשעה באב].

מנלן [מנין לנו דבר זה]?

דתניא: מגלגלין ענין של זכות והטבה — ליום שהוא כבר ממילא זכאי (1675). וענין של חובה — מגלגלין ליום חייב.

ולכן נתגלגל חורבן בית שני לתשעה באב, שהוא יום חייב, שכבר רבו בו פורענויות (1676).

אמרו: כשהרב בית המקדש בפעם הראשונה, אותו היום תשעה באב היה (1677),

הכל נגמר בתשיעי!

ותירין, שהכלל של הנמוקי יוסף הוא דווקא אם אנו דנים גבי חיובי איש המבעיר. אבל כאן דנים על ההפסד שנעשה על ידי השריפה, ומסתבר שיקבעו את הצום על היום שנעשה ההפסד ביותר.

הכל נגמר בתשיעי!

1674. היד יוסף כתב, שאנו סוברים שהיות שבתשיעי היותו בו את האש, התקיים בו "באו פריצים וחללוה", ומיד יצא לחולין. נמצא שבעשירי נשרף בית של חול, ולכן אתחלתא דפורענותא עדיפא.

1675. כתב רש"י במסכת ערכין [יא ב], שזהו

1676. כתבו מהפרשים, שודאי שהתנאים שהיו בדור חורבן הבית, ידעו שהיה החורבן השני בט' באב. אלא שאסמכתא לכך מדברי הברייתא, שמגלגלין זכות ליום זכאי וכו'.

1677. כך גורס הב"ח, ואין גורסים "ערב שבת היה". וכך גורס גם בגבורת ארי [עייין שם שהאריך בזה]. אמנם בשפת אמת כתב ליישב הגירסא "ערב שבת", עייין שם.

1678. כך כתב רש"י על פי הגמרא במסכת ערכין, עייין שם.

כדי שלא יכירו בו אנשי המלך, שהוא מגלה דבר זה לרבן גמליאל.

שמע רבן גמליאל את הדבר, הבין את הרמז, **אזל טשא מינייהו** [הלך והתחבא מפניהם].

אזל לנביה בצנעא [הלך אותו הגמון אל רבן גמליאל בצנעה ובהסתר].

אמר ליה: אי מצילנא לך, מייתית לי לעלמא דאתי [אם אציל אותך מההריגה, האם תביאני לחיי עולם הבא?]

אמר ליה: הן.

אמר ליה: אשתבע לי [השבע לי על כך].

אשתבע ליה [נשבע לו] רבן גמליאל, שאכן יביאהו לחיי עולם הבא (1681).

פליק לאיגרא [עלה אותו הגמון לראש הגג], **נפיל ומית** [הפיל את עצמו משם, ומת].

מאורעות שהוזכרו במשנה — אירעו בתשעה באב.

שנלכדה ביתר, מנין לנו שהיה זה בתשעה באב —

גמרא. כלומר, כך מקובלנו מרבותינו.

שנינו במשנתנו, **שנחרשה העיר ירושלים** בתשעה באב. כפי שנאמר בספר מיכה: "ציון שדה תחרש". והיינו, שנחרשה כולה, עד שנעשית כשדה חרושה, ולא ניכר היו בה קודם בתים.

תניא: כשחרב [כשהחריב] **טורנוסרופוס הרשע את ההיכל** (1679), **נגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה.**

בא אותו הגמון שהיה ממונה על כך, **ועמד בבית המדרש, ואמר: בעל החוטם מתבקש, בעל החוטם מתבקש.** "בעל החוטם" — היינו בעל קומה וצורה (1680). ורמז לו בכך שהוא מתבקש ליהרג. אבל לא אמר בפירוש,

שבדורו מתבקש ליהרג. ועיין עוד **בבן יהוידע** שביאר את הענין בכמה אופנים.

1681. אף שאין דבר זה בידו, אלא ביד הקדוש ברוך הוא, מכל מקום היה בטוח בזכויותיו, שאם יצילנו אותו הגמון ממות, יביאהו לחיי עולם הבא. ועוד, שמצינו במסכת נדרים [כז ב] שנודדים להרגין ומבטל בליבו [דהיינו, מותר לנדור ולהבטיח לאדם שרוצה להרגו אף מה שאין ברצונו וביכלתו לקיים, ומבטל את הנדר מיד בליבו]. ועל כל פנים, הקדוש ברוך הוא — רצון יראיו יעשה. ולכן יצאה בת קול ואמרה שאותו הגמון מזומן לחיי עולם הבא. עיין **יעקב.**

1679. יש גורסים "כשחרש טורנוסרופוס וכו'". ה**טור** [סימן תקמט] כתב: ונחרשה העיר כשחרש טורנוסרופוס את ההיכל. וכתב שם הב"ח, שהטור נמשך אחר לשון הרמב"ן, שפירש כי מה ששנינו במשנה "ונחרשה העיר" — היינו ההיכל לבדו. כפי שמצינו כאן "כשחרש טורנוסרופוס וכו'". אבל הרמב"ם כתב: ובו ביום חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, לקיים מה שנאמר: ציון שדה תחרש.

1680. עוד פירש רש"י, דהיינו גדול הדור. וברש"י שבעין יעקב כתב, שמשום כך כינה את רבן גמליאל כך: מה חוטם מיפה את הפרצוף, כך הוא מיפה את דורו. כלומר, קצין

ויצתה כעין פיסת יד מן השמים — וקיבלתן מהם [וקבלה מהם את המפתחות].

והם, אותם צעירי כהונה, קפצו ונפלו לתוך האור [לתוך האש].

ועליהן קונן ישעיה הנביא: "משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה".

וכך אנו דורשים את המקרא:

"גיא חזיון" היא ירושלים (1684), שהכל חוזים ומסתכלין בה. "כי עלית כולך לגגות", כפי שאמרנו, שעלו אותם פרחי כהונה לגג. "חלליך לא חללי חרב וגו'", שלא נהרגו אותם כהנים במלחמה, אלא המיתו עצמם כשקפצו לתוך האש.

אף בהקדוש ברוך הוא נאמר כך, שהוא מקונן על חורבן הבית. שנאמר בהמשך אותו מקרא: "מקרקר קר ושוע אל החר" (1685).

וכך נדרש המקרא:

יתעללו בהם האויבים, ויצטרכו לגלות להם היכן מעות הקדש גנוזים.

1684. אף שירושלים עומדת בהר, מכל מקום קראה הכתוב גיא, לכנותה לרעה, ולומר שהשפילה האויבים בחטאותיה. ועיין במצודת דוד מה שפירש בפשוטו של מקרא.

1685. פשוטו של מקרא: מקרקר קיר — האויב יהרוס קירות החומות. ושוע אל החר — וקול שוועה לנוס אל ההרים להמלט. מצודת ציון.

וגמירי [וכך היה מקובל בין אנשי המלכות], דכי גזרי גזירתא, ומית חד מינייהו [שאם היו גוזרים גזירה, ובאותו זמן מת אחד מהם, מאותם שנתיעצו לגזור אותה גזירה] — מבטלי לגזרתייהו [היו מבטלים את הגזירה]. משום שהם סבורים שאירעה להם הרעה משום שהרעו לגזור.

ואכן נתבטלה הגזירה, ולא הוציאו את רבן גמליאל להריגה.

יצתה בת קול ואמרה: אותו הגמון שהציל את רבן גמליאל — מזומן [מוכן] לחיי העולם הבא (1682).

תנו רבנן: משחרב הבית בפעם הראשונה, נתקבצו כיתות כיתות [קבוצות קבוצות] של פרחי [צעירי] כהונה, ומפתחות שערי ההיכל בידן.

ועלו לגג ההיכל, ואמרו לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא]: רבונו של עולם! הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים, שהרי נחרב הבית — יהיו מפתחות מסורות לך (1683).

וזרקום [את המפתחות] כלפי מעלה.

1682. הבן יהודע מביא בשם האר"י, שמי שנאמר בו "מזומן לחיי עולם הבא" — גדול מ"בן עולם הבא". ולכאורה הדבר פלא, כמה זכה אותו הגמון להגיע לדרגה זו? וכתב, שבאמת יצטרך עדיין לבוא בגלגול, ולהרבות במצוות ומעשים טובים, שיהא ראוי על ידם לחיי עולם הבא. עיין שם.

1683. העיון יעקב כתב, שהגזברים הם אותם הממונים שממון הקדש בידם. וכדי שלא יתחללו מעות הקדש על ידי הנכרים, זרקו את המפתחות למעלה. ומה שקפצו לתוך האור, היינו כדי שלא

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס חודש אב — ממעטין בשמחה (1687), כך משנכנס חודש אדר — מרבין בשמחה (1688), משום שאז נתרבו ניסים לישראל. בחודש אדר — נס הפורים, ובחודש ניסן שלאחריו — ניסי חג הפסח (1689).

“מקרקר” — לשון יללה הוא. “קיר ושוע” — האדון מקונן וזועק “קיר” לשון אדון הוא (1686). והיינו, שהקדוש ברוך הוא מקונן וזועק על בית המקדש שבהר הבית, שנחרב.

שנינו במשנתנו: משנכנס אב ממעטין בשמחה וכו’.

1689. כך כתב רש”י. ותמה עליו היעב”ץ [כאן, ובשו”ת בחלק ב’ סימן פ”ח], למה נקט רש”י גם פסח?

וכתב, שאם משום פורים גרידא, אם כן היה צריך לומר כך גם גבי משנכנס ניסן וכסלו. אלא על כרחך היינו משום שהתחילו בחודש אדר ימי ניסים רצופים, בשני חודשים תכופים זה לזה. עיין שם.

ובשו”ת חתם סופר [אורח חיים סימן ק”ס] ביאר, שרש”י סובר, שאף שאין מזל לישראל, מכל מקום אמרו חז”ל במסכת חולין [צה ב] שאף על גב שאין נוחש — יש סימן, היכא דאיתחזק [במקום שהחזק]. וסובר רש”י שכאן החזק פעמיים, בפורים ובפסח, וקיימא לן שבשתי פעמים — נחשב חזק.

ועוד כתב לבאר, שרש”י סובר, שבפעם אחת אפשר לומר שמא רוע מזלם של העמלקים גרם, ולא מזלם הטוב של ישראל, כי אין מזל לישראל. אבל עתה, שמצינו שאירע להם לישראל על ידי שתי אומות שונות ברציפות, עמלק ומצרים, מוכח שיש סימן טוב לישראל, ועל כל פנים יש סימן. עיין שם.

אמנם בשפת אמת כתב, שיותר נראה לבאר, דהיינו משום שבחודש אדר היה קיום הקרבנות והמקדש. כי באדר היה זמן תרומת השקלים, לחדש בניסן התרומה חדשה, ונדכו בני ישראל בשמחה את שקלי הקודש, וכמבואר כמה פעמים בפסוק, שכשהתנדבו בני ישראל למקדש, היתה שמחה גדולה בעולם. וכיון שקבלו עליהם

1686. כך כתב רש”י, ש”קיר” כמו “קירי” במסכת חולין [קלט ב], שהוא לשון אדון. אמנם בהגהות מהרי”ב כתב שדברי רש”י צריכים עיון, וצריך לומר ש”קיר” כמו “מקרקרן” [שם נג א], שהוא לשון צעקה. ועיין במראה כהן שהאריך לדחות דברי מהרי”ב. וכן כתב רא”מ הורביץ.

1687. הקשה בספר אורה ושמחה [לבעל השבט מוסר], למה הקדים רב יהודה “כשם שמשנכנס אב ממעטים וכו’”, היה לו לומר בקיצור: “משנכנס אדר מרבין בשמחה”!

וכתב, שכמו בחודש אב, מעט מעט מתרבה האבילות עד היום התשיעי, שהוא החמור מכולם, כך בחודש אדר, כבר מתחילתו מרבין בשמחה, אבל עיקר השמחה ב”ד וט”ו בו.

עוד פירש, שכידוע, בית המקדש חרב על עזבם את תורת ה’. ולעומת זאת, בפורים קיימו את התורה מרצון [כפי שהגמרא דורשת במסכת שבת פח א]. וזהו הדמיון, שכפי גודל הדאגה שצריך לדאוג בט’ באב, על עזיבת התורה אז, כך צריך להיות גודל השמחה בפורים, שקבלו את התורה מאהבה.

1688. בשו”ת חתם סופר [או”ח סימן קסו] מובא, ששאלוהו למה לא נזכר ענין זה בטור ובשולחן ערוך. והשיב, שיתכן שחששו מפני המינים והמוסרים, שהם ימסרו לשופטים כי מה שיצא הישראל צודק בדינו, לא מפני שהוא אכן צודק, אלא בגלל שבחודש זה בריא מזלו של ישראל, ורע מזלו של הנכרי.